

2. Театралізована форма роботи у бібліотеці можливо й залишаються сталою, але змістовно наповнюються новизною. Театралізовані дієства завдяки його специфічним властивостям, що впливають на процеси масового спілкування, викликають колективні емоції та стверджують єдине соціально значуще ставлення до подій тощо.

Використана література:

1. Грабар, Н.Г. Документально-комунікаційні форми роботи бібліотеки ВНЗ практикум / Н.Г. Грабар. Л.І. Бездольна. — Х. : ХНТУСГ, 2006. — 110 с.
2. Тихомирова, И. И. Надежда на ренессанс в условиях информационного общества : миссия детской библиотеки в условиях информационного общества / И. И. Тихомирова // Библиотечное дело. — 2011. — № 7. — С. 31–34

СУЧАСНА ЦЕНзуРА ЯК МЕТОД ВПЛИВУ НА ВИБІР КОРИСТУВАЧІВ БІБЛІОТЕК

Пічугіна Ю. О., аспірант

Харківська державна академія культури

Цензура в сфері бібліотечної діяльності мала місце ще за часів Олександрійської бібліотеки. Цензура в бібліотечній сфері виникла і існувала як потужний інструмент впливу на свідомість читачів, з одного боку, і як засіб обмеження доступу до «небезпечної» літератури, з іншого боку. Головними засобами цензури було: видання певних циркулярів, розробка спеціальних

інструкцій та положень, що визначали головні напрями бібліотечної діяльності, масові «чистки» книжкових фондів бібліотек, створення «спецхранів», підпали і т. ін. Але, на щастя, це вже історія.

В сучасних умовах будь-яка цензура позбулася статусу офіційної у багатьох цивілізованих державах з громадянським суспільством, зокрема в Україні, що призвело до того, що цензура сьогодні офіційно вважається трагічним історичним минулим, яке аж ніяк не можна пристосувати до сьогодення. Більше того, цензура заборонена на законодавчому рівні, та навіть у Конституції України, про що свідчить стаття 15 основного закону держави.

В сфері бібліотечної діяльності ми спостерігаємо ти ж самі зміни. Згідно із статтею 18 Закону України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» вилучення документів з бібліотечних фондів за ідеологічними чи політичними ознаками забороняється. Отже, офіційно мова йдеться про заборону ідеологічної і політичної цензури, і це справедливо. На жаль, не зважаючи на легітимну заборону цензури, інколи ми продовжуємо наступати на «граблі несвободи». Так, у серпні 2008 року в Україні на виконання наказу Міністерства культури і туризму було розпочато здійснення заходів, направлених на вилучення із українських бібліотек книг, які розглядаються як «комуністично-шовіністська література». Цей випадок викликав цілу купу суперечок. Одні кажуть, що ці книги не несуть ніякої цінності, адже в них переважно викладається «політична брехня» радянського комуністичного режиму, яка була на руку діючій владі. Інші говорять, що це наша історія і ми маємо знати, яке бачення картини світу в той чи інший період мали наші пращури. На щастя, такі ситуації виникають украй рідко і нас в більшості цікавлять

поняття не політичної або ідеологічної цензури, а поняття моральної цензури, та, навіть, в деяких питаннях – естетичної. Тобто мова йде про виховання попиту у читачів на якісну, «незабруднену» літературу, про вплив на вибір читачів через цензуру.

Фактично така цензура існує і навіть вводитьься в дію законодавчими актами. Так, відповідно до Закону України «Про захист суспільної моралі» виробництво та обіг у будь-якій формі продукції порнографічного характеру в Україні забороняються. Крім того, цим же законом забороняються виробництво та розповсюдження продукції, яка: пропагує війну, національну та релігійну ворожнечу, зміну шляхом насильства конституційного ладу або територіальної цілісності України; пропагує фашизм та неофашизм; принижує або ображає націю чи особистість за національною ознакою; пропагує бузувірство, блюзнірство, неповагу до національних і релігійних святинь; принижує особистість, є проявом знуцання з приводу фізичних вад (каліцтва), з душевнохворих, літніх людей; пропагує невігластво, неповагу до батьків; пропагує наркоманію, токсикоманію, алкоголізм, тютюнопаління та інші шкідливі звички. Отже, з наведеного переліку ми вже отримуємо низку підстав щоб відмовити читачеві або направити його.

Здавалось би, звідкіля в бібліотеці взятися літературі, виробництво й розповсюдження якої заборонено законом. Тут на згадку одразу приходиться епохальна книга Адольфа Гітлера «Майн кампф» – твір з відвертою пропагандою фашизму. В такому разі варто пригадати публікацію Ю. Н. Столярова на тему «Как найти золотую середину между свободой чтения и библиотечной цензурой», яка присвячена питанню цензури «небезпечної» літератури. В своїй статті Ю. Н.

Столярів говорить: «Чому ж ми не вправі відмовити читачеві у видачі «Майн кампф», якщо просування цієї книги суперечить нашій соціальній місії? Розмірковування на кшталт того, що він завжди може дістати цю книгу в іншому місці, рівноцінне рішення шкільного буфету продавати дітям горілку, сигарети, а то й наркотики: їх також нескладно дістати поза шкільними стінами. Інша справа, якщо бібліотека вбачає свою місію в повсюдному сприянні розвитку суспільних наук. Там «Майн кампф» буде такою ж складовою частиною фонду і одиницею видачі, як будь-який інший суспільно-політичний твір». Отже, який висновок, бібліотекарі мають видавати книги тим читачам, які дійсно цього потребують, наприклад, в дослідницьких цілях.

Новітньою формою прояву бібліотечної цензури виступає так звана цензура смаку, питання якої сьогодні дуже активно обговорюють провідні американські бібліотекарі. Тут йдеться про «низькопробну» літературу, а саме про белетристику і, як наслідок, про виховання гарного смаку у читачів. Американські спеціалісти наголошують на тому, що головною задачею бібліотекаря є забезпечення фонду бібліотеки якісною інтелектуальною літературою, і виховання відповідного попиту у своїх читачів. Проте якщо фонди бібліотек будуть наповнюватись за таким принципом, може виникнути загроза втрати багатьох читачів. Отже, питання «цензури смаку» залишається відкритим.

Цензура в Інтернеті має пряме відношення до бібліотечної сфери діяльності, адже сучасна бібліотека обов'язково має бути обладнана комп'ютерами з доступом до світової мережі Інтернет. Відповідно до «Основоположних принципів для європейської культурної політики» використання системи фільтрації

або блокування в місцях суспільного доступу до Інтернету являє собою порушення прав людини; а якщо в місці суспільного доступу є обладнання фільтрації або блокування, то вони мають виступати як допоміжні засоби, і користувач в такому разі сам вирішує необхідність їх застосування. Оскільки Інтернет-простір є найдемократичнішим засобом комунікації, інформація в ньому носить контрастні відтінки: «дитячі казки», «порнографічні матеріали», «класичні художні твори», «відео із зображенням насильства», «наукові бібліотеки», «практичні поради щодо виготовлення бомби» і багато іншого. Тому зазначене положення суперечить вищенаведеним принципам моральності. Таким чином, не зайвим був би моніторинг роботи читачів в електронних залах бібліотек.

У підсумку варто згадати проф. В. Н. Волченко, який активно намагається переконати бібліотекарів у тому, що в сучасному світі публічна бібліотека має виступати в ролі інформаційного шлюзу, оціночно відфільтровуючи руйнівну інформацію.

**МУЗЕЙ ИСТОРИИ И БИБЛИОТЕКА ХНТУСХ:
ТВОРЧЕСКОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО ПО
НАЦИОНАЛЬНО-ГРАЖДАНСКОМУ ВОСПИТАНИЮ
СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ**

Москалева Н.П., канд. истор. наук, профессор
кафедры ЮНЕСКО